

KAYITDIŞI EKONOMIYLE MÜCADELE VE VERĐİ GELİRLERİNİ ARTIRMADA HARCAMA YÖNLÜ ÖNLEMLER VE GÜNEY KORE MODELİ

GİRİŐ

***Burçin BOZDOĐANOĐLU**

Kayıtdışı faaliyetler, resmi, yani kayıt altında hesaplanan milli gelirin (GSYİH) içinde yer almayan ve piyasa mekanizması içinde gerçekleşen iktisadi faaliyetler olup, bu faaliyetlerin kayıtlı/resmi GSYİH içindeki yüzdesel payları ise kayıtdışılık oranını vermektedir. Ancak, kayıtdışı faaliyetlere katılanların kendilerini gizlemelerinden dolayı kayıtdıŐılıđın boyutlarını tam olarak bilmek mümkün olmamaktadır.

KayıtdıŐılıđın yaygınlığı, devlet açısından öncelikle vergi geliri kaybı anlamına gelmektedir. Ayrıca, bu olgu, enflasyon, işsizlik, büyüme gibi önemli makro-ekonomik göstergelerin de sağlıklı bir şekilde hesaplanmasını ve böylece etkin ekonomi politikalarının uygulanmasını önlemektedir. Bireysel açıdan ise, yasal olsun ya da olmasın haksız ve kolay yoldan para kazanmanın özendirilmesine ve bunun hesabının sorulmayacağı düşüncesinin kabul görmesine neden olmakta, vergi bilincini, vergi ahlakını ve vergi ödeme arzusunu azaltarak vergi yükünün daha da adaletsiz dağılımına neden olmaktadır. Bu durum gelir dağılımının daha da kötüleşmesi anlamına gelmektedir. Kayıtdışılık ayrıca işletmeler arasında haksız rekabete ve sahte fatura kullanımı gibi olaylarda olduğu gibi ticari ahlakın bozulmasına da yol açmaktadır(1).

Güney Kore 2000'li yılların başında uygulamaya başladığı kayıtdışı ekonomi ile mücadele politikaları sonucunda bu sorunu büyük ölçüde azaltan ülkeler arasında yer almayı başarmıştır. Güney Kore'de kayıtdışılıkla mücadele ve vergi gelirlerini artırmakta kullanılan harcama eksenli önlemler ve özellikle kredi kartı kullanımının kayıtdıŐılıđın kontrolüne etkisi çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

1.GÜNEY KORE'DE KREDİ KARTI HARCAMALARININ VERĐİ İNDİRİMİ OLARAK KULLANILMASI

Güney Kore'de kayıtdışı ekonominin önüne geçmek için kullanılan yöntemlerden biri olan kredi kartı kullanımını teşvik etmektir. Kart kullanımını teşvik etmek için kredi kartı kullanıcılarına, ödenecek gelir vergisi üzerinden indirim sağlanmaktadır. Güney Kore vergi

sisteminde yapılan düzenlemeye göre kredi kartı kullanıcıları gelirlerinin ya da ücretlerinin %20'sini geçen kredi kartı harcaması tutarının %20'sini vergilendirilecek gelirden indirim olarak düşebilmektedir. Uygulamanın kapsamına kart sahibinin kendisi, eşi ve çocukları dahil edilebilmektedir(2).

Uygulama bir örnekle açıklanacak olursa;

Kart kullanıcısının yıllık geliri 50.000 USD ve yıllık 12.000 USD kredi kartı harcaması varsa,
 $50.000 \times \%20 = 10.000$ USD (gelirin %20'si)

$12.000 - 10.000 = 2000$ USD (kredi kartı harcamasından gelirin %20'sini aşan kısmı)

$2.000 \times 0,20 = 400$ USD indirim tutarı

İndirilebilecek kredi kartı harcamasının üst sınırı ise 5.000 Won (G.Kore'nin para birimi) olarak belirlenmiştir. Yani yukarıdaki hesaplama yöntemi ile bulunan tutar 5.000 Won'u geçse dahi indirim tutarı en fazla 5.000 Won olabilecektir. Bu uygulama 31.12.2009 tarihinde sona erecektir. Ancak idarenin süre uzatımı yapması beklenmektedir(3).

Bu indirimden yararlanabilmek için izlenecek mükellefin izleyeceği yol ise; kredi kartı şirketinden yıllık harcamaları gösteren listeyi talep etmek ve gelir idaresine sunmaktır. Bankalar ise kart kullanıcılarının talep ettikleri yıllık harcamalara ilişkin listeyi vermekle yükümlüdürler.

II. KREDİ KARTI KULLANIMININ YARATTIĞI KAYITLILIKTAN KAÇINAN MÜKELLEFLER İÇİN İHBAR MEKANİZMASI

G.Kore'de artan kredi kartı kullanımıyla birlikte vergi yükünden kaçmak isteyen "sahte tüccarlar" ortaya çıkmıştır. "Sahte tüccarlar", müşteriye mal ya da hizmet satışı gerçekleştirdikten sonra mal/hizmet bedelini kredi kartı ile ödeyecek olan müşterinin kartını bir başka mağazada veya dükkanda bulunan POS cihazından geçirerek işlemi gerçekleştirmektedir. Böylece satışın kendi kayıtlarına girmemesi ve bundan doğan vergisel yükümlülüklerden kaçınmak amaçlanmaktadır. G.Kore hükümeti bu tip "sahte tüccarlar"a engel olmak için ihbar mekanizması geliştirmiştir(4). Böyle bir uygulama ile karşılaşan kişilerin durumu idari makamlara bildirmesi halinde ödüllendirilmesi şeklinde ihbar sistemi teşvik edilmeye çalışılmaktadır.

III. NAKİT ALIŞVERİŞLERDE ALINAN FİŞLERİN VERGİ İNDİRİMİ OLARAK KULLANILMASI

Bunun dışında 2009 yılında yeni uygulamaya konulan bir uygulama da nakit alışverişlerde fiş alınmasını teşvik etmektedir. Bu uygulama ile özellikle küçük işletme, esnaf vb. yerlerden, düşük tutarlı ve genellikle nakit şeklinde yapılan, bu yüzden de kayıtdışılığa yol açan alışverişlerin kayıt altına alınmasını amaçlamaktadır. Uygulamaya göre 5.000 won ve altındaki her nakit harcama için fiş alınması durumunda, tüketici 20 Won tutarında vergi indirimini sağlayabilmektedir(5). İndirim tutarının üst sınırı kişinin hesaplanan vergisi oranında değişiklik göstermektedir. Uygulama 31.12.2010 tarihine kadar devam ettirilecektir.

III. KREDİ KARTLARIYLA YAPILAN HARCAMALARDA PİYANGO UYGULAMASI

Kredi kartı kullanımını yaygınlaştırmak amacıyla geliştirilen piyango benzeri bir sistem mevcuttur. Bu sistem sayesinde kredi kartı kullanıcıları ve kredi kartı ile mal satan üreticilerin ödüllendirilmesi amaçlanmaktadır. Kredi kartı ile yapılan alışverişler karşılığında verilen kredi kartı sliplerinde bir piyango numarası yer almaktadır. Yapılan çekiliş sonucu kazanan numaralar her ayın 4. cumartesi akşamı açıklanmakta ve televizyonda (KBS 1 TV) yayınlanmaktadır(6).

Ulusal gelir idaresi başkanı ödemeyi, ödülü kazanan kişiye doğrudan yapabileceği gibi, ilgili ikramiyeyi kazanan kişinin sahip olduğu kredi kartının ilgili olduğu şirkete de yapılabilmektedir. Kredi kartı şirketi ikramiyeyi doğrudan kazanan kişiye verebilir ya da kişinin banka hesabı mevcutsa ödül banka hesabına yatırılabilir.

IV. VERGİSEL AVANTAJLARIN KART KULLANIMINA ETKİSİ

Kredi kartı sliplerinde yer alan piyango numarası ile kart kullanıcılarının ödüllendirilmesi, kredi kartı harcamalarının belli oranda vergi indirimine konu olması gibi uygulamalar sonucunda 1999-2002 yılları arasında G.Kore'de kredi kartı sayısı 39 milyondan 104,8 milyona fırlamıştır. (yetişkin başına 3 kart), ayrıca özel tüketimde kredi kartı ile yapılan

harcamaların tutarı da 6 kat artmıştır. Buna bağlı olarak idarenin elde ettiği KDV geliri keskin biçimde yükselmiş, küçük işletmelerin gelirlerine ilişkin şeffaflık sağlanmıştır(7).

Tablo 1: G.Kore’de Kart Kullanımının Yıl Bazında Seyri

Yıl	1998	1999	2000	2002	2004	2005	2006	2007
Kart Sayısı (milyon)	42.0	39.0	57.9	104.8	83.4	86.0	90.9	89.6
Kredi Kartı ile gerçekleştirilen satış tutarı (Trilyon won)	30.8	42.5	79.9	268.0	229.9	258.2	278.9	312.0
Özel tüketimin yüzdesi (%)	12.9	15.5	25.6	70.3	57.3	61.2	62.7	63.6

Kaynak: OECD Economics Department Working Paper, “Reforming The Tax System in Korea to Promote Economic Growth and Cope With Rapid Population Ageing”,20.02.2009.

2002 yılında kredi kartı sayısında yaşanan yükselişin ardından, 2004 yılında kart sayısında görülen düşüşün nedeni ise G.Kore’de 2003 yılında yaşanan kredi kartı krizidir. Kredi kartı kullanımını teşvik etmek için yapılan uygulamalar kart kullanımını cazip hale getirirken yaygınlaşan kontrolsüz kredi kartı kullanımı sonucu kriz yaşanmıştır. 2000’li yılların başında tüketiciler acil ve tek seferlik ihtiyaçları için tereddüt etmeden kredi kartı ile nakit çekme yoluna gitmişlerdir. Kredi kartı krizi yaşanana kadar kart kullanıcılarının davranışları kredi kartını taksitli alışverişler için kullanmak yerine tek seferlik harcamaları finanse etmek için kullanmak şeklinde olmuştur. Ancak tüketiciler kredi kartlarına uygulanan yüksek faizlerin nakit kullanım için uygun olmadığını anladıklarında tek seferlik ya da büyük tutarlı nakit ihtiyacı için kredi kartı kullanımını düşmeye başlamıştır. Bununla birlikte küçük tutarlı nakit harcamalar için kredi kartı kullanımı ise G.Koreli tüketiciler arasında yaygınlaşmıştır(8). Kredi kartı şirketleri, yaşanan krizin ardından kullandıkları kart sayısını azaltan tüketicileri cezbetmek ve kredi kartları arasındaki rekabeti artırmak için kartları nakit puan, para puan, indirim gibi uygulamalarla pazarlamaya başlamışlardır. En çok tercih edilen kredi kartları ise hem puan veren hem de indirim imkanı sağlayanlardır. Buna karşın kredi kartı şirketleri müşterinin harcama alışkanlıklarını dikkate alarak kartlar arasında farklılaştırma yapmışlardır. Kart kullanıcılarının nakit puanları kullanabilmesi için öncelikle puanları biriktirmeleri yani kart kullanarak harcama yapmaları gerekmektedir. Bu itibarla nakit puan sistemi kredi kartını seyrek kullanan müşteriler için uygun değildir. Kredi kartını seyrek kullanan bu kesime ise, alışverişlerde indirim imkanı sağlayan kredi kartları daha çekici gelmektedir. Kredi kartı şirketlerinin kartları bu şekilde sınıflandırması da kişilerin kendilerine uygun gelen kartı seçmelerini sağladığından birden çok kart kullanımı azalmıştır(9).

SONUÇ

Kayıtdışılık, dünyanın temel gerçeklerinden birisidir. Ülkeler bu faaliyetleri denetim altına alabilmek için cezalandırma, kanuni takibat, eğitim ve ekonomik tedbirler uygulamaktadırlar. Bu konuyla ilgili en temel zorluk, bu faaliyetlere kimlerin katıldığının, faaliyetlerin ortaya çıkış sıklığının, büyüklüğünün tespitiyle ilgilidir. Bu konuların bilinmesi etkin tedbirler ve kararlar alınmasını kolaylaştırır.

Güney Kore örneğinde olduğu gibi kredi kartı kullanımının çeşitli vergisel avantajlar sağlanarak teşvik edilmesi kayıtdışılıkla mücadelede kullanılabilecek en etkili yöntemlerden biri olarak görülmektedir. Kredi kartı ile yapılan harcama tutarının belli ölçülerde vergi matrahında indirim dönüşmesi, ayrıca kredi kartı sliplerinde piyango uygulaması suretiyle kart kullanımının teşviki özellikle Türkiye gibi belge düzeninin sağlıklı olmadığı ülkelerde başarılı sonuçlar verebilecek uygulamalar olduğu düşünülmektedir. Ayrıca ülkemizde özellikle ücretlilere vergi iadesi uygulamasının da kaldırılmasıyla; fiş toplama olayının ortadan kalkmasının vergi gelirlerinde yarattığı düşüşün Güney Kore’de uygulanan mekanizmalarla azaltılması mümkün olabilecektir.

***SMMM, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Bölümü Doktora Öğrencisi**

(1)Şükrü KIZILOL-Ş.Ertan ÇOMAKLI, “Vergi Kayıp ve Kaçakları ve Kayıtdışı Ekonomi İlişkisi Ve Boyutlarının Mevzuat Açısından Değerlendirilmesi” E-Yaklaşım,Sayı:11, Haziran 2004,www.yaklasim.com

(2)Development Of Korean Credit Card Market,www.socsci2.ucsd.edu

(3) OECD Economics Department Working Paper, “Reforming The Tax System in Korea to Promote Economic Growth and Cope With Rapid Population Ageing”,20.02.2009,s.24.

(4) OECD Economics Department Working Paper, “Reforming The Tax System in Korea to Promote Economic Growth and Cope With Rapid Population Ageing”,20.02.2009,s.25

(5)Individual Income Tax and Benefit Guide For Foreigners in 2009, Korean National Tax Service.

(6) Development Of Korean Credit Card Market,www.socsci2.ucsd.edu

(7) OECD Economics Department Working Paper, “Reforming The Tax System in Korea to Promote Economic Growth and Cope With Rapid Population Ageing”,20.02.2009,s.25.

(8) OECD Economics Department Working Paper, “Reforming The Tax System in Korea to Promote Economic Growth and Cope With Rapid Population Ageing”,20.02.2009,41.

(9) OECD Economics Department Working Paper, “Reforming The Tax System in Korea to Promote Economic Growth and Cope With Rapid Population Ageing”,20.02.2009,s.44